

Տարեկան գինը 10 րուբլ կէտ տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Ошарашкагашкадыр. Өндөрлөмбөл биң оңдажаңыз
Түглисә. Редакция „Миңак“

ЧАЧ

Կամբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտաբարութիւնների համար վճարում ե
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ,

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հաշտութեան պայման: — Ն ե րքին տեսութեան: Մի շինութեան հիմք: Նամակ Ախալցիսաց: Նամակ Երևանից: Նամակ Ախալքաղաքից ամակ Սալեանից: Նամակ Խոգիբրից: Նամակ մբագրին: Ներքին լուրեր: — Արտաքին տեսութեան: Անզիա: Յունաստան: Խշան Բիստրիքի կարծիքները: — «Մշակիս հեռագիրներ: — Կյանքարարութեաններ:

կապերը մեզ հետ, մեր այլադա
ւան եղայրները, լինելով թւո
սակաւամանութիւն, դրութեաւ
ընկծված, ուժով թոյլ, լեզուներ
կարծ՝ ի՞նչեր չեն փորձել մե
ծեռքից, ի՞նչ հարստահարութիւն

բամասնութեան միայն լեզի Ե
գառնութիւն է տուել...Ոչ, եթէ
մեր կաթօլիկ և բողոքական եղ.
բայրները մեզանից աւելի ազնի
են, այնչափ չարիք կրելուց յետոյ
նորա էլ չեն կարող առաջին քայ

մի որ և է ազգի մտաւոր զարգացման աս-
տիճանի վրա: Եթէ այդ չափով չափելու լի-
նենք հայ հասարակութեան մոտաւոր գրու-
թիւնը, անկարծիք բաւական միտթարիչ եզ-
րակացութեան պէտք է հասնենք: Կէս դար
է ընդամենը որ լուսաւորութիւնը մնաւոք է
գործել մեր ասիական կոպիտ կեանքի մէջ, և

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆ

Եկեղեցութիւնը նորան է,
յատուկ, ով գնահատում է մար-
դի արժանաւորութիւնները ան-
կախ և անպայման կերպով, ով
պատում է իր նմանին ոչ այն
պատճառով, որ նա մարդասէր է,
այլ համոզված որ առանց փոխա-
դարձ մտերմութեան չէ կարող
ծնվել առաքինութիւն և կայանալ

Կարո՞ղ է արդեօք այսպիսի վեհ
և ազատ զգացմունք տեղի ունե-
նալ այն ազգի մէջ, որի անհատ-
ները իւրաքանչիւր քայլ չափում
են և փոխում միայն կօպէկի
հաշով, բարեռում են և յարգում
միմեանց միայն շահի համար, խո-
նարհվում են և ստորանում միայն
նիւթական ակնկալութենից, ծի-
ծաղում են և տիսրում միայն կեղծ
հաճոյակատարութենից։ Կարո՞ղ է
լինել արդեօք այսպիսի մարդիկ-
ների մէջ ներողամտութեան սկզ-
բունք, սրտակցութեան պահանջ
և մարդասիրութեան հոգի—թո՞ղ
ասէ, ով ճանաչում է հայերին....
Եթէ մեզ հարցնեն ո՞ւնեն առ-

բակական ակնկալութիւններ
ունեցել այդ ազգի մեծագոյն մա-
սից՝ լուսաւորչադաւաններից, ո-
բաւական լինի արտայայտել ամե-
տեսակ տմարդի վարմունք և ա-
նողորմ զրկանք, որ ընդունակ
հասցնել ուժով հայր իր թոյլ եղ-
բօրը։ Պատմական իրողութիւննե-
և ապացոյցներ մէջ բերելը շա-
տխուր զգացմունքներ կարող է-
յարուցանել մեզնից խրաքանչխրպ-
մէջ, վասնորոյ, եթէ չենք ուզում
դրօշմել մեզ ամենավատ անուն-
ներով, լաւ է որ հինը էլ չը մը-
տաբերենք և անցեալը բնաւ չ-
յիշենք.... Բայց երբ ամբողջ մի-
քանի սերունդ կրել է իր սրտ-
վրա մեր հասցրած վէրքերը և
ժառանգական կերպով խոցոտել իւ-
յետնորդի սիրտը, կարելի է ար-
դեօք զարմանալ, որ ազգային ճըգ-
նաժամի մէջ մեր արիւնակիցները
չեն վերաբերվում դէպի ընդհա-
նուր ազգային շահերը այն տար-
եռանդով, որը մենք պահանջում
ենք նորանեռ

զում է.ք հաշտվել մեզ հետ ազգային հողի վրա՝ համեցէ.ք, միայն դիմաւորելու առաջին քայլը դուք արեցէ.ք, առաջին ջերմ և անկեղծ խօսքը դուք ասեցէ.ք մեր կոտրած սիրտը սփոփելու համար. կրօնի պասի և ծոմի հարցը մի կողմ դրած, բաց երեսով առաջին եղբայրական բարևը դուք տուէք մեզ, մեր ցաւը իմանալու համար մեր շմբից առաջ դուք ոտ դըրէ.ք, դուք աղաչեցէ.ք, դուք ապաշտեցէք ձեր կատարած խստութիւնների համար,—և այն ժամանակ կը տեսնէ.ք որ ամեն ընդհանուր ազգային բանի մէջ մենք ձեզնից ոչնչով պակաս հայերչենք...»

«Մշակը» միշտ բարողել է կը րօնաբաժան հայերի հաշտութեան գաղափարը, վասն որոյ եթէ ուղում ենք հաշտվել, այս է հաշտութեան առաջին պայմանը:

օրգաններ ունենալու : Այդպէս կարելի է կարծել, եթէ բաւականանանք միայն թեթև հայացքով, բայց եթէ հարցը աւելի խոր քննելու լինենք, անշուշտ մոլորութիւն պէտք է անուանենք վերև դուրս բերած եղրակացութիւնը : Միայն թեթեւամիտ օպտիմիստը կարող է հայ հասարակութիւնը լուսաւորուած անուանել, միայն կոյր և ծայրացեղ ազգասէրը կարող է միմիթարել իրան երեակայական ցնորքներով: Հայ հասարակութիւնը դեռ չէ ըմբռնել ճշմարիտ քաղաքակրթութեան միտքը. լուսաւորութեան սկզբունքները դեռ չեն մտել նրա մարմնի և արեան մէջ: Թէ նրա մտաւոր և հոգեկան կեանքի մէջ, թէ նրա աշխարահայեցութեան և ձգտումների մէջ թագաւորում է նոյն գանդաղութիւնը, նոյն աւանդական կոպտութիւնը: Իրազիբներ, շաբաթաթերթեր, ամսագրներ,— նրանք ոչինչ չեն նշանակում — նրանք մեր հասարակական կեանքի ծնունդ չեն, մեր մտաւոր կեանքի սպահանջ չեն, նրանք բուսել են և աճում են ոչ թէ բնականապէս, այլ արուեստական կերպով: Հայ հասարակութիւնը դեռ չէ ըմբռնել պարբերական հրատարակութիւնների անհրաժեշտութեան միտքը. նրա համար մի և նոյն է՝ կը լինեն հայ լրագիրներ թէ չէ: Թող դադարեն մեր լրագրները, և հայ հասարակութիւնը ոչ մի շաշփելի կորուստ չի զգայ. նա չի ցաւի, չի ողբայ, որովհետեւ նայում է լրագրութեան վրա ինչպէս մի օտար, խորլթ հիմնարկութեան վրա ինչպէս մի օտար, խորլթ հիմնարկութիւնը հայացքով, որովհետեւ նրա արեան մէջ դեռ չէ արմատացել այն համոզմունքը, որ լրագրութիւնը հասարակական շահերի պաշտպանն է, հասարակական կեանքի և կարծիքի ներկայացուցիչն է:

ԵԵՐՖԻՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄ

Կախ՝ մենք ինքներս, լուսա-
ւորչադաւաններս, համարելով մեզ,
իբր թէ, իսկական, հարա-
զատ հայեր, տեսնում ենք մեր
մէջ ազգութեան վերաբերմամբ
անտարբերների այնպիսի մի մեծ
լէզէօն, որ սարսափ և զարհու-
րանք է բերում մեզ վրա։ Երկ-
րորդ՝ բացի զուր հալածանք, ա-
նարդար ատելութիւն և անողոք
թշնամութիւն, սիրոյ մի նշոյլ
անգամ չը ցոյց տալով դէպի մեր
կրօնաբաժան եղբայրները, ի՞նչ ի-
րաւունքով և ի՞նչ երեսով պա-
հանջնեք այժմ նոցանից ջերմ ըզ-
գացմունք և համակրութիւն դէ-
պի այն ազգի շահերը, որի մեծա-
մասնութիւնը, սիրոյ տեղ փոր-.

Նիմէ եւրօպականք քաղաքակրթութիւնը
ստեղծել է այնպիսի հիմնարկութիւններ, ու-
րոնց սկզբունքը ու նպատակն է ամբողջապէս
ծառայել հասարակական օգտին, — այդ հիմն-
արկութիւններից մեկը լրագիրն է: Լրագիրը
զարգացած հասարակական կեանքի ծնունդ
ու պահանջ է. նա կեանք է ստանում միայն
այն ժողովրդի մէջ, որի վրա ծագել է ար-
դէն լուսաւորութեան ձառագայթը: Լրագիրը
հասարակական շահերի անկողմնապահ ներ-
կայացուցին է. նրա խօսքը — հասարակու-
թեան ձայնն է: Նա քննում է հասարակա-
կան կեանքի երևոյթները, լոյս է թափում
նրա խաւար կաղմերի վրա, ցոյց է տալիս նը-
րա վէրբերը, առաջարկում է բուժիչ միջոց-
ներ, յարգում է լաւը, հարուածում վարք,
— և այս բոլորը նա կատարում է յանուն հա-
սարակական բարօրութեան: Լրագրութիւնը
ամենաուժիւ տան է, որով կառեն է պատե-

Ղահպանել մի հասարակական հրմանարկութիւն, որի հարկաւորութիւնը անմատչելի է հասարակութեանը, —դա մի դիւցազնական գործ է. մի անբնական ինքնազոհութիւնն: Ար-րագիրը մեր մէջ ինչպէս բղխում է մասնաւոր ինիցիատիվից, նյոնպէս պահպանում է իր գոյութիւնը մասնաւոր ոյժերով: Հասարակութիւնը պարտական չէ համարում իրան գոնէ նիւթապէս նպաստել նրա զարգացմանը, ու բովիչետե չէ կարողանում հաշտուել այն մարդի հետ, որ լրագիր հրատարակողը ամբողջապէս նուիրում է իր գործունէութիւնը նյոն իսկ հասարակութեան օգափն. նա կարծում է թէ լրագիր հրատարակելը մի մասնաւոր պարապ-մունք է, ապրուստի մի միջոց է, մի արհեստ է, զուցէ և բաւական շահաւէտ: Հայ հասա-րակութիւնը անընդունակ է մասնաւոր ինի-ցիատիվից առաջացած գործի մէջ հասարա-կական բնաւորութիւն տեսնել: ԳԵԵՑՔ մի համեստ մի առաջարկ թիւն՝ պատճեն թիւն՝

վրա և դուք կը տեսնէք մի շատ հասկանալի
երեղյթ, որ յատուկ է միայն անզարդացած
հասարակութիւններին։ Լուսաւոր ազգերի
մէջ եթէ մի լրագիր կեանք է ստանում, նա
շարունակում է իր գոյութիւնը ամբողջ տա-
սնեակ տարիներով, մի խմբագրից միւսի ձեռ-
քը անցնելով։ Մեզանում մի լրագիր տեսում
է դիցուք հինգ տարի, մի շաբաթաթերթ երթ
երեք տարի, մի ամսագիր երկու տարի,—և
գաղարում, ստոչում, անհետանում, քանի որ
սպառվում են նրան կեանք տուող և սննդով
մասնաւոր ոյժերը։ Նա կորչում է, նա մեռ-
նում է, գերեզման տանելով իր հետ ջերմ
փափազը ծառայել հասարակութիւնը, նրա
պաստել նրա մտաւ որ և բարոյական գար-
գացմանը։ Հայ հասարակութիւնը չէ ողբում
նրա մահը, ինչպէս և չէ ողջունում նրա
ծնունդը. լրագրի գագարելը նրա վրա նոյն
տպաւորութիւնը կունենայ, ինչպէս և մի
արհեստաւորի կամ վաճառականի սնանկա-
նալը։ Նա ընդունակ չէ հասկանալու այդ
կորուստը, ընդունակ չէ զգալու այդ հա-
րուածը։

Ներկան գառն է մեր լրագրամկան գործող ների համար։ Նրանց չեն հասկանում, չեն գնահատում, կոպիտ հասարակութիւնը մի դիւական ծիծաղով է նայում նրանց գործունէութեան ողբերգական րօպէների վրա, այն գառն բօպէների, երբ նրանք անբնական, յուսահատ ջանքեր գործ դնելով պատերազմում են հասարակութեան սառն անտարբերութեան հետ, կուտում են նրա անմիտ ընդդիմադրութեան դէմ, աշխատելով պահպանել այն սրբազն գործը, որին զոհել են իրանց բոլոր մտաւոր և հոգեկան ոյժերը, իրանց անձնական կեանքը, անձնական ուրախութիւնները... Ներկան անընդունակ է հասկանալու այդ ազնիւ պատերազմի միտքը և նշանակութիւնը... Բայց եթէ հայ անունը չի անհետանայ աշխարհի երեսից, եթէ հայ կեանքը կը շարունակի լուսաւորվել, եթէ կը գորգանայ հայ գրականութիւնը, հայ պատմութիւնը, եթէ մի հեղինակ, մի պատմագիր երբ և իցէ ձեռք կը տայ գրելու. «Հայերի մտաւոր շարժողութեան պատմութիւնը», նաչի պանայ այնտեղ շնորհակալ ձեռքով շարել այն բազմերախտ լրագրական գործողների առունները, որոնց գործունէութիւնը արմատ և հիմք է եղել այդ շինութեան...»

Ա. Գաղեանց

ՆՈՄԱԿ ԱԽՈԼՅԻՑԻՑԻՑ
Մարտի 22-ին

Կովկասի հայերի ժամանակագրութեան մէջ
գուցէ առաջի օրինակը լինի, որ մի բարձրաստի-
ճան հայ-կաթօլիկ կրօնական ամբիոնը բարձրանայ
և ազգի սէրը բնաբան առած, իր ժողովրդին օգ-
նութեան հրաւէր կարդայ Հայաստանի վրա հա-
սած աղէտների համար: Թող մի վայրկեան ան-
գամ չը կարծէ ոչ ոք որ այդպիսի մի մեծ քայլ,
մի չերիացած աղքային դէմօնստրացիա, պատուար-
ժան հայր Շահինեանը, բոլոր Անդրկովկասի հայ-
կաթօլիների հոգնոր կառավարութեան նախա-
գահը, որոշեց անել Եջմիածնի օրինակից զրգված:
Քաւ լիցի. Եջմիածնի օրինակը ազգի աղէտներին
օգնելու մէջ այնչափ չնշին և ողորմելի է, որ նո-
տան հետևելու մնաւ առած անոր չէր կարող լինել

րան հետապնդը բաւականից զգացվող լրաց
մի մարդի համար, որը ունէ զարգացած մարդ-
կային զգացմունք և վառ ազգային եռանդ....
Վասնորոյ հայր Շահնշանը բոլորովին ինքնուրոյն
և այլապէս տնօրինութիւն արեց սովեալ եղբայր-
ներին օգնելու համար, քան թէ Էջմիածնի հանած
կարգադրութիւնները: Մինչդեռ այս վերջնների
մտերմութեան առաջի պայմանը պիտի լինեն ժա-
պաւինած մատեանները, որոնցով պիտի նուիրա-
տութիւններ հաւաքեն քահանաները, լինելով ի-
րանք նուիրատուների անունները գրողը, իրանք
չնշողը և իրանք չը գրողը, հայր Շահնշանը կար-
գացրեց այսպէս. իւրաքանչիւր և կեղեցու մէջ ընտրել մի հոգաբարձութիւն, մի խնամատար
մատնաժողով, որը իւրաքանչիւր կիրակի ման
ածէ և կեղեցու մէջ ժողովարարութեան տուիր,

կնքած կը լինի աւագ քահանայի կնիքով, լով
սրտաւորվի ժողովարարութիւնից յետ բանալ
ուփր ընդհանուր ժողովի առաջ, հաշվել ստա-
ծ գումարը և ուզարկել ուղղակի ԱՄշակին
իրագրութեան: Կարծեմ որ այսպիսի մի պարզ
անակով բան բռնելը լուսաւորչական եկեղեցի-
ութանաւոր է: Բայ տախած չեմ....

բում շատ էլ թողլ տրված չէ....
Այս կիրակին հայ-կաթոլիկաց եկեղեցու սրա-
մ տօնի պատճառով հաւաքված էին ուսումնա-
նի բոլոր երեխայքը: Մեծ հետաքրքրութեամբ
նում էի ևս նոցանից մէկ փոքրին, որի խելացի
մքը ակամայ գրաւում էր մարզի ուշադրութիւ-
նաւունդ Բնչէ, հարցու նորան:—Պետքո՞ս, ա-
յ մանուկը կարծես յանկարծ արթնանալով մի
որ մտած նունքից:—Գիտես քո հայրենիքը որաեղ
—Գիտեմ, պատասխանեց երեխան քիչ շփոթ-
ձ, իմ հայրենիքը Հայաստան է:—Իսկ Հայաս-
տանը հեռու է:—Ո՛չ, հեռու չէ, մօտ է, կրզիու-
մօտ, գարձեց սիրուն մանուկը զստահ համոզ-
ւնքով: Սորանից պարզ էր թէ որչափ կապված
յիսուն տարի առաջ Հայաստանից եկած գաղ-
ականների միտքը լրանց նուիրական էրկրումի
տ, որը ամեն րոպէ նոյսա լեզուում լինելով, մա-
ւկների համար երկու քայլ մօտաւորութեամբ է
նում: Ակամայ յիշեցի ևս կարապետ եպիս-
պոսի անունը, որ գալթեցնելով 90 հազար
տարի Հայաստանից Վասիլի Խորենոս: ունե

նոցա Բաբելոն տարվամ հրէաների վիճակում։
Է որչափ վառ է գաղթական հայ-կաթոլիկների
տում ազգային և մարդկային զգացմանքը, ահա
երկու օրինակ. Ախս այլսայում հիւր է գտնվում
ազգականի տան մի էրդրումցի հայ-կաթոլիկ
եխայ մօտ 7 տարեկան։ Այն օրից, երբ նա
ել է տանը խօսելիս թէ Վանի և Երդրումի
դղերը սովէ է պատել, սկսել է այնչափ գաղտ-
վիշտ զգալ, որ ազգականները վերջապէս նկա-
ել են որ նա մի անյայտ պատճառից հիւանդա-
լու մօտ է։ — Տիրան-ջմն, ինչ է պատահել քեզ,
տանից միշտ վագում ես պարտէվը, այնտեղ
օմ երեխայք չը կան որ հետները խաղաս, ին
և ես զնում ցուրաը, որդիս, հարցնում է տատը
խամտելով գտնել երեխայի վառ տրամադրու-
եան գաղտնիքը։ Շատ ստիպելուց յետ, երեխան
ցով յայտնում է որ ամեն զիշեր նա տեսնում
է երազում իր հասակակից Լեռնին, որը նորանից
ոց է խնդրում։ Երեխային հանգստացնում են
դջապէս հաւատացնելով որ արդէն կարգադրու-
են են արել Երդրում Լեռնի համար հաց ու կե-
սկուր ուղարկելու. Թող ցոյց տայ հէնց մի
իֆլիսցի մայր այսչափ զգայուն սիրտ իր որդու-
ջ, այն ժամանակ մէնք կը հաւատանք որ Թիֆ-
լի միջից բարոյական ժանտախտը կարչելու վրա
...Մի այլ օրինակ. այստեղի տղայոց ուսումնա-
մում գտնվում են մօտ երեք հարիւր աշակե րտ-
ուր, նոցա մէջ կայ և մի հայ-կաթոլիկ երեխա
աւածին դասատանն է և, ասում են, 11 տա-
կանից աւելի չէ։ Երբ նա լսում է իր ընկեր-

թիրից Վանայ սովոր համար, որոշում է անպատճեալ սու օգնութեան ձեռք մեխնել, բայց որովհետեւ գրք մօտակայ գիւղիցն է լինում, վասն որոյ դարից յետ վազում է գիւղը որ ազմուկ յարուանէ այստեղ Հայաստանի թշուառութեան հասրութիւնը բայց որովհետեւ յուսահատվում է ճանապարհին, մտածելով որ գիւղի քահանան չի հաւաքայ իրան, վասն որոյ նստում է մի քարի վրա, մնում զրպանից մի կտոր թուղթ և մատիտ և աղջու պատւէր է գրում տեսչի լեզուից գիւղի ահանային Հայաստանը ազատելու համար: Քանան հաւատում է և սկսում է քարոզելու անդանակութիւն անել: Միւս օրը դալով տեսչի օտ, երեխան լաց է լինում ու ներօղութիւն նղում իր արած կամայականութեան համար: Հարկէ տեսուչը ուրախութեամբ ներում է աղջու յանցաւ որին: Այսպիսի զգացմունքներ են ըրում այն մարդկանց երեխայքը, որոնց մենք առում ենք «Փռանկ» առելով....

Գր. Նիկողոսեան

ասպուրականի սովորականի եղբայրների օգտին
զլում եմ ձեզ որ այդ համեստ դանձանակ
սուցանէք ում հարկն է և նուիրատուներ
ներն էլ տպէք սովորականին համաձայն պա
կան և Մշակիդ մէջ ի գիտութիւն նուիրա
ց. աեսուչ թեմ. զպրանոցի Երևանի, Սար
էկդ-Նազարեանց 12 ր., վարժուհի աթիկն Սո
Տէր-Ղեռնդեանց 8 ր., ուսուցիչք թես
պ. պ. Նիկողայոս Տէր-Ղեռնդեանց 10 ր.
ո. Ղաղարեանց 8 ր., Բարսեղ Առաքելեանց
Գրիգոր Հախնազարեանց 7 ր., Յովհաննէ
գրէզեան 5 ր. 50 կ., Մինաս Պանճուղեան
50 կ., Ղեռնդ Քահանայ Աթանասեանց 5 ր
ննէս Տէր-Մկրտչեանց 4 ր. 80 կ., Սամո
արեանց 3 ր., Մկրտիչ Շաւարչեանց 6 ր., ս
տոք թեմական դպրանոցի Երևանայ 13 ր. 3
իքայէլ Տէր-Ղուկասեանց 3 ր., Ղաղար Մի
նց 1 ր., մեծապատիւ պ. պ. եղբայր Շա
ռնեանցներ 10 ր., Կարապետ Զալալեանց
Ռոփի Առաքելեանց 5 ր., Վասիլ Եղիազար
ց 3 ր., Հայրապետ Տէր-Ցովակիմեանց 5 ր
էն Զալալեանց 5 ր.: Գումարն է 132 ր. 15 կ
նից հանված է ճանապարհի ծախս 1 րուբ
նում է զուտ գումար մի հարիւր երեսուն և
տասն և հինգ կոպէկ. (131 ր. 15 կ.):
Ա. Բէգ-Նազարեանց

Ա.ՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

Մարտի 15-ին

մ, նա կարծում էր, որ մարտ ամսին, ինչպէս ասարակ, գաշտերը կը մաքրվեն ձիւներից ովի կը լինի անասուններին դուրս հանել ից և մասամբ նրանց քաղցր յագեցնել, բայց այդ յոյսը 'ի դերեւ ելաւ. ձիւնը, բուքը աս են, ցուրտ ևս սաստիկ է, այնպէս ուժը է 20-ի.

ող պատճառով ողորմելի գիւղացին, սա
ծ է իր աղքատիկ գոյքից ծախել և դրան
և իր անսառուններին կերակուր գնել: Բա
սունների դարձմանի աշխաղութիւնն ևս հա
սուասպելական գների: Օրինակ, մի բ
ը (саманъ) (որ հազիւ 2 պուդ լինի) փ
ակ նախկին 20—30 կօպէկին, արժէ 120-
կօպէկ: Վերոցիշեալ գրածներս այնպիսի գ
ախօս փաստեր են, որ գատողութիւններ
աւելորդ է: Եթէ մեր գաւառին
աւը օժանդակութիւն չը լինի, մեր զի
հների արտերը կը մնան չը ցանած (մ
անդ որ ցանելու ժամանակն էլ համել
հետեանքը 'ի հարկէ գաւառիս համար շա
մփ կը լինի և նոյն իսկ գիւղացիները
նան մուրացկաններ: Երանի թէ այն անձին
ք մեր գաւառի բնակչաց դրութիւնը փայլո
երով էին երևակայում և նկարագրում և
ներկայումս համոզվեցան դրա հակառ
ին, դժուարութիւն կրէին մի փայլ ուշա
ենամբ նայել իրանց շուրջը և տեղեկանալ ա
նների դրութեան մասին, որին մնար պ

ում ենք իւրաքանչիւր քայլավոխն:

ԱՐՄԵՆԻԱ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Մարտի 4

յշակք պատուական լրագրից տեղեկանալ
ի անտանելի սովոր տաժանութեան մեր ս
ուց ենթարկվիլը, սկսեցինք նուիրատւութիւն
ժողովիլ Սալեան գիւղաքաղաքում աննշ
վ գտանափող հայերից, օրոնց նպատակին և հ
րեցին մի քանի օտարազն պարոններ, և գ
փեց երեսունց երկու ըստ բանութիւններ
ու կ կոպէ կ:

Անդրում եմ նոցա անունները տպագրել և Մշակի
Էջերում: Ստորագրութիւնը կը շարունակվի դրսով:
Սալեան մուտք գործողների յուսով:

Ահա նուիրատունների անունները. Խւզբաշեան
Պետրոս ռուսան, պատանեակ 1 ր., Խւզբաշեան
Յ. 5 ր., Արամակլիսեանց Աղեքսամդր 5 ր., Բառ
նեաթեանց Մոփէս 5 ր., գաւառական բժիշ
Պիսեպկի 3 ր., օրիորդ Հինա Կավալեвская 1 ր.
Տէր-Յարութիւնեանց Սողոմոն 1 ր., Մէժնունեան
Գալուստ 2 ր., Ներսէսեանց Պետրոս 2 ր., Վլա
սեանց Նիկողայոս 1 ր., Մարդուլիսեանց Սարգի
1 ր., Բոստումեանց Մնացական 1 ր., Ղորղանեան
Եգոր 1 ր., Հաջի-Հասսան Հաջի Մէհմի գաւ
պարսիկ 1 ր., Ստեփանեանց Աւագ 50 կ., Սու
խանեանց Ռոստօմ 50 կ., Հանչազարեանց Նիկ
ղոս 1 ր., և Հահանչահեանց Պողոս 25 կ.: Ընդո
մնն է 32 բուրդ:

Յովհաննէս Խողբաշեանց

ՆԱՄԱԿ ԻԳԴԻՐ

4 մարտի

Մեր կողմերի ժողովրդեան ամենաւուր մտա
մունքը և խօսելու առարկան այժմեան սարսափի
թանգութիւնն է։ Ամեն բանի զինը աներ
ւակայեկի կերպիւ բարձրացած է։ Թէ տեղացի
թէ օտար ժողովուրդների մուշացկաններ
թիւ չը կայ. մի ժամկան մէջ հարիւրաւոր և
թուրք, քուրդ, եղիսի, նասրանի-մօլթանի զա
կում են ամեն մի տան դրւուր և հաց հաց ին
րում, աղաչում, Տարերքն անդամ կարծես թշն
մացել են այս սեաբաղդ ժողովրդեան դէմ։ Քետ
վարի կիսին եղանակը մի փոքր մեղմանալու
կարծեցինք թէ պէտք է տեսնենք լոյս ար
պէտք է բարենք նոր գարուն, և ահա մարտ
միսն է, սաստիկ ցուրտ, ձիւն, քամի, մըրիկ
բուք, դարձեալ ստիպվեցաւ ամեն մարդ իր պ
ուրանի կոփքը կտրել, նստել։ Խնչպէս այսուն
նոյնակ և Տաճկաստանի կարօտեալների ձա
բոլորի վրա ահ ու սարսափ գցած է։ Ամեն մա
զի սիրտ բարակել, մազ է դարձել. թէ ինչ կը
կի այս զարհուրեկի լրողսթեան հետևանքը, մա
սոսկում է գուշակել...Ալաշկերտից նորէն գաղթ
կանութեան ձայն է լսվում։ Խնչպէս ջարդիա
զօրաբանակ, այնտեղի սովալլուկ տանջվող հայերի
մի մին փախչում գալիս են մեր կողմերը իրա
գլուխն աղատելու և մի կտոր հաց գտնեի
յուսով։ Եթէ մենք արդարե մի կտոր և
ուտում ենք, հաւատացնեմ ձեզ, որ մեր կերա
մեզ հարամգում է, որովհետև բոպէ, վայրկեա
չէ անցնում, որ ամեն մի մուշացկան իր վիզը
ծորի քո առաջ գի սէր Աստուծոյ մի կը
հաց տուր» աղաչելով։ Բնականաբար օդինի
անկարող մարդը աւելի քան մուշացիա
խղճահարփում և տանջվում է Պա
սիկները, որոնք իրանց մեծ մարդարէի օրին
համեմատ պէտք է յաւիտեան չուտէին հայի
ցը, հիմի որ մի կտոր չոր կորէկ հաց տաս նրա
բիւր չնորհակալութեամբ և գոհ սրտով կօրէ

Քեզ։
Քրդերը — այդ մեր հայերի մշտնջենաւոր թէն
մի ցեղը, որոնք 77 թվի եղած պատերազմի չոր
հիւ, մինչև այսօր լի առատ ապրում էին Հին-բայս
գեղեն և Ասահեսան մեր ոդուառ հաւեռի իոդու

լըզր ս օձաշզմարի սոր քօբալդ այսուր գու
տած հարուստ աւարով, այժմ նրանք
բեկ հացի անգամ կարօտ են, էլ տաւա-
ռչաւար, քիլիմ, քեչայ չը մնաց, ողջ ծափսեցին հա-
տուին, այժմ, ամեն կողմից յոզաները կարվ
դարձեալ հայերին զիմում, հայերով քիչ շատ ս
րում են: Սրանք որ այսպէս աղքատաց
խեղճացած են, բաս մեր ողորմելի կողովատի

թշնամուն ընկած տեղը կը պատվեն և իրա
հացը նրան կուտացնեն, Նոյն իսկ հայի աւզ
փախցնող թուրքը, նոյն իսկ հայի տունը հիմնու
քանդող քուրդը, այսօր այս թօպէիս արձ
ազատ իբրև չքմեղ նստում է հայի կողքին, ո
հացն ուտում, նրա ջուրը խմում. Իսկ մեր կ
նասէր հայերը իրանց մշտական դամն
կրկնում, պինդ պահում քբարի արարէք աս
լեաց ձերոց և օրհնեցէք զամփծիչս ձեր, այ

սորա նման խօսքեր ասում, ու յուսով հանդերձեա-
լին սպասում.... Խեղճ, միամիտ հայեր, որքան որ
արարիք բարի, միշտ ձեր ոտնկը զիափաւ. քարի....
Ել՛չ, ջաղացը ջուրը տարել է, ես կանգնել եմ
չախչախիկին և մ ման գալիս:»

Գը մոռանանք ասելու, որ իգղիցի պ. Աղա-
խան գանայեանցը, որը ինչպէս իր հոդաբարձա-
կան պաշտօնավարութեան մէջ, նոյնպէս և երբեմն
ապդօգուտ գործերում միշտ բարեսէր, բարեխիզմ
հանդիսանալով, զանց չառաւ Վանի սովատանջ
հայերի համար ստորագրութիւն բացելու և որպէս
զի իր խօսքը իր գործին համապատասխան վինի,
նաև ինքը իր անձնականից յիսուն բուբլի նույիրեց
Վանի սովելոց, մի հարիւր բուբլի և իգղիրու
աղքատաներին մասն հանելով: Դեռ միշեալ պարօնը
շարունակում է իր ստորագրութիւնը: Պ. Գանա-
յեանցի զգայուն սիրտը և ձարտար լեզուն հա-
ւատացնում է մեզ, որ նա իր սկսած այդ բարե-
նպատակ գործը յաջող կերպով յառաջ կը տանի:
Թող մեր գաւառի տէրտէրները և հարուստ ու-
ներ անձինք օրինակ վեր առնեն պ. Աղախան
գանայեանցից: Եթէ իւրաքանչիւր տէրտէր մի մի
թաղման հասոյթ, և եթէ իւրաքանչիւր ուներ մարդ
մի մի շիշ արաղի գին չնորդք անեն, այն ժամանակ
մեր հեռաւոր սովատանջ հայ եղբայրներին նոքա
կազատեն անգութ սովի հարուածից, իրանցն
էլ ոչինչ չը պակասերով, մի անուն բարի կը
թողնեն և մի եղբայրասիրութեան պարտք կատարած
կը լինեն:

ով 1 ր. (գրացի), կակուլի Գիղառուի 1 ր.
սցի), Մերօփ Արութիւնեանց 20 կ., Սոսի Ա-
թիւնեանց 20 կ., Խօսէփ Միրզայեանց 50 կ.,
քոր Բաղդասարեանց 50 կ., Սիմէռն Աշհա-
նց 50 կ., Միտրօ Զելաձէ 50 կ. (գրացի),
զիս Օհանէսեանց 20 կ., Բաղրի Արդուլ օղի
կ. (պարսիկ), Դաւիթ Թիմբերաձէ 20 կ.
սցի), Գիգօլ Սարգսեանց 30 կ., Եակօր Զան-
ով 20 կ. (գրացի), Միխալ Ներսէսեանց 20
կոլոյ Բօնբիօվի 20 կ. (գրացի), Սօլօման Փօ-
հանց 1 ր., Ուստօմ Խեչատուրեանց 50 կ.,
ամիր Խաչատուրեանց 50 կ., Օհանէս Խաչա-
րեանց 50 կ., Գաբր Բարսեղեանց 20 կ., Ար-
ք Արութիւնեանց 20 կ., Սարգիս Օսէփեանց 20
Աթօ Մատինեանց 10 կ., Նինիկո Զարիձէ 20
(գրացի), Ամիրան Սիմօնով 50 կ. (գրացի),
տօմ Արութիւնեանց 20 կ., Սաքուլ Գիվիեանց
կ., Արտէմ Բագուրեանց 50 կ., Գիգօլ Մար-
սոսեանց 50 կ., Ալէքսի Ներսէսեանց 50 կ.,
որդ Թաւրաբեանց 30 կ., Ղօրխմազ Լիվազեանց
կ., Գէորգ Մկրտչումեանց 30 կ., Գէորգ Կնի-
տանց 50 կ., Միխալ Փուղինեանց 50 կ., Վա-
զումպուրաձէ 20 կ. (գրացի), Ալի Իբրաիմ
30 կ., (պարսիկ) Արութիւն Ստեփանեանց
կ., Ստեփան Գալուստեանց 50 կ., Սարգիս
Ռիմեանցի տիկին 50 կ., Լիվեմիայ Ղավա-
ր 1 ր., Օրիորդ Լիզայ Ղավալեանց 1 ր.: Ըն-
մնը 79 ր. 50 կ.:

շրջաբերականից երևում է, որ լօրդ Բիկոն ֆիլդ իրաւացի էր, երբ աշխատում էր խաղարել թիւրքաց պետութեան բաժանում բայց նա չը կարողացաւ իր նպատակին հսկել: Նա նոյնպէս իրաւացի կերպով աշխատում էր Անգլիային Եւրոպայում առաջնակարգ գիրք տալ, բայց մեղաւոր է, որովհետեւ այդ գիրքը նա փչացրեց գաղտնի գաղտնութիւններ կապելով: Մարկիզ Հատուին տօնի կարծիքով ընտրողները պէտք է աշխատեն, որ իշխանութիւնը գարձեալ պահպանութականների ձեռքը ըբնինի, որովհետեւ պապանողական կառավարութիւնը չը կարողաց արգելել Ոռւսաստանի ընդարձակվելուն Թիւրքիայի բաժանմանը: Ազատամիտները Խառնում են երկրին պահպանել կայսերութեան հզօրութիւնը, ապահովելով հայրենիքը և պաշտպանելով նրա երկիրները, բռնքա չեն հետեւի շփոթող և վրդովման գողող քաղաքականութեանը:

Ս.յդ շրջաբերականի բովանդակութիւնակապէս հետեւեալն է. պահպանողական կառավարութեան նպատակները շատ գեղեցին, բայց այդ կառավարութիւնը չը կարդացաւ հասնել նրանց, առէք իշխանութիւնը պահպանողականներից, տուէք նրա ազատամիտներին, որոնք կուղղին առաջինների սխալները:

Ազատամիտ կուսակցութեան առաջնորդիր շրջաբերականներով շատ բան է խոսում, բայց այդ խոստմունքների իրաբործութիւննում չէ ապահովեցնում: Ամենքին յայ-

այդ հարցը վճռվի, որովհետեւ այդ պահանա-
ջում են ազգային պատիւը և ինքնապաշտ-
պանութեան զգացմունքը:

Յունական լրագիրներից մէկը, յարձակվելով
կառավարութեան վրա սահմանական հարցի
դրութիւնը ժողովրդին որոշ չը բացատրե-
լու պատճառով, այն միտքն է յայտնում, որ
Յունաստանը Անգլիայի օգնութեան վրա յոյս
չէ կարող գնել, քանի որ այդ երկիրը պահ-
պանողական մինիստրութենից է կառավար-
վում:

Պատգամաւորների ժողովի անդամներից
մէկը առաջարկեց, որ մինիստրի պաշտօն ըն-
դունող պատգամաւորը գրկի պատգամաւորա-
կան իրաւունքից և պաշտօնը թողնելուց յե-
տոյ ընտրողների կողմից նորից քուէարկիի:

ԻՇԽԱՆ ԲԻՍՄԱՐԿԻ ԿԱՐԾԽԻՔՆԵՐԸ

Գերմանական լրագիրների մէջ հետևեալ
աեղեկութիւններ կան:

Մարտի 8-ին իշխան Բիսմարկ պարլամեն-
տական ձառի ժամանակ հետևեալ յայտնու-
թիւններ արաւ: Նա ասաց, որ չէ կարող
մեղադրել ֆրանսիական կառավարութեան
վարմունքը Դարտմանի գործի վերաբերու-
թեամբ: Անգլիայում Պալմերտօնի մինիս-
տրութիւնը իսկոյն ընկաւ, երբ Օրսինիի փոր-
ձից յետոյ, գաւադրութիւնների մասին պար-
լամենտին առաջարկութիւն արաւ: Ֆրան-
սիական հանրապետութիւնը, իշխանի կար-
ծիքով, ուրիշ վճռու է կը կարող բնունել, ու-

բազմէակ նա վոտանդի կենթարկվէր: Պե-
տերբու բգից եկած լուրերի համեմատ, ոռու-
սաց դեսպանը Փարիզում, իշխան Օրլով, յար-
տնել է, որ կը մնայ Փարիզում իբրև մասնա-
ւոր մարդ և որ իր գծիուր չի փոխի, բայց
այդ չէ նշանակում, որ երկու երկիրների
դիմումատիական յարաբերութիւնները ընդ-
հատվեն: Քանի որ երկու երկիրների մէջ
յանցաւորներին վերադարձնելու գաշնաղրու-
թիւն չը կայ, այդպիսի գաշնաղրութեան
բացակայութեան պատճառով վնասված եր-
կիրը միւսից գանգատվելու իրաւունք չունի:
Այդպիսի հարցերի վրա երկրի ներքին քա-
ղաքականութեան տեսակէտից պէտք է նայել:
Ֆրանսիան այդ դէպբումի նկատի առաւ իր
սեփական ներքին շահերը: Գերմանիայի և
Աւստրօ-Ռւնգարիայի յարաբերութիւնները
իշխան Բիսմարկ ամենաբարեկամական անու-
անեց: Աւստրիական զինուորական շրջանները
անպայման համակրում են երկու երկիրների
մօտ բարեկամութեանք: Երցշէրցօդ Ալբրեխտ,
որի մասին հակառակ լուրեր էին տարած-
ված, ամենից շատ աշխատում է այդ բարե-
կամութեան ամբաննալու համար: Գերմանիայի
բանակցութիւնները Հոռօմի հետ, իշխանի
կարծիքով, լաւ են գնում և նա յոյս ունի
որ Հոռօմը զիջումներ կանի Գերմանիային և
այս վերջինն էլ նոյնը կանի: Զինուորական
նոր օրէնքի մասին իշխանը նոյն մաքերը յայ-
տնեց, ինչ որ Սօլտիէ պարլամենտի մէջ ա-
սաց ձառովի: Երկու տարգայ բիւգժետի հար-
ցի մասին իշխանը ասաց, որ նա այնքան լաւ

ПОСТРЕЛЫ - СЪЮЗОВЫЕ

卷之三

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ պարլամենտը գեռ իր նիստեւ չէր վերջացրել, մինչդեռ նրա երկու մեծ և սակցութիւնները, ազատամիտ և պահանջնողական, արդէն սկսեցին ընտրողական ստերագմբ: Յայտնի է, որ լօրդ Բիկոնսֆիլդ քանի ժամանակ առաջ մի շրջաբերական առարակեց, որով նա մեղադրում էր ազատիստներին, ասելով, որ նորքա բաւականաւոր ազգասէր չեն, որ համակրում են իրանդացի ավտօնութիւններին: Մարկիզ Հատնդոտոն, ազատամիտ կուսակցութեան աշխարդը, ընտրողներին ու զղված մի որիշ ջաբերական հրատարակեց, որով նա պասխաննեց լօրդ Բիկոնսֆիլդին:

Հատտինդոտոն չէ մեղադրում այժմեան աշխին մինհաւրին նրանում, որ կառավարչան զեկը իր ձեռքն առնելով, Բիկոնսֆիլդ ունեց Անգլիային զանազան քաղաքական կահծների մէջ, այլ ասում է, որ պահպաղական մինհաւրութիւնը իր մտադրված բանակներից ոչ մէկին չը հասաւ: Այդ

սակցութիւնուրից, արդաւորութեան մէջ նիստը սպասածի չափ հետաքրքրական չէր: Մինհաւր Դիլիանի, ի նկատի ունելով բանակցութիւնների շարունակվելը, կարողացաւ միայն այնքան հաղորդել, ինչ որ արդէն լրացրիններից յայտնի էր: Մինհաւրի ասածից երեաց, որ այդ բանակցութիւններից Յունաստանը չէ կարող իր համար բարեյածող վճիռ սպասել և որ Բերլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւնների միջնորդութեան վրա էլ մեծ յոյսեր դնել չէ կարելի: Նատերը ենթադրում էին, որ յունաց պատգամաւորների ժողովի ընդդիմադրական կուսակցութիւնը, օգուտ քաղելով մինհաւրի թոյլ բացարութիւններից, կը յարձակվի կառավարութեան քաղաքականութեան վրա, մանաւանդ որ սահմանագծի հարցը Յունաստանի մէջ այժմ կենսական հարց է: Բայց այդ կուսակցութիւնը անտարբեր մնաց, սպասելով, որ կառավարութիւնը ներկայացնէ 1880 թւականի բիւղթեալը: Այնուամենայնիւ պատգամաւորներից մէկը յայտնեց, որ եթէ միջնորդ պետութիւնների վրա յուսալ չէ կարելի, Յունաստանը պէտք է ինքը աշխատէ, որ

յայտնի մեղադրանքներից նա մեղադրվում է և նրանում, որ իր կառքով օգնեց փախչել Մեզենցօվի սպասողին, յետոյ տուեց բէվոլվէր և թոյն Սօլօվիօվին: Վէյմար մեղադրվում է նոյնպէս, որ նա օգնեց փախչել հիւանդանուչի մէջ գտնված իշխան Կրապօտկինին, որը մեղադրվում էր նիհէլիստական շարժումներին մասնակցութեան մէջ:

ԲԵՐԼԻՆ, 26 մարտի (7 ապրիլ): Իշխան Քիսմարկ հրաժարական տուեց, փօստային դրամական և փոխադրական տոմսակների վրա հարկ դնելու առիթով, միացեալ խորհուրդի մէջ պատահած վէճերի պատճառով: Կայսր Վիլհէլմ շնորհունեց հրաժարականը և հրաւիրեց իշխան Քիսմարկին բացարութեան համար:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

